

MÖTESPLATS INFÖR FRAMTIDEN

Borås den 13-14 oktober 2004

**Lena Lundgren, Länsbiblioteket i Stockholms län
Medlem av Bibliotek i samhälles Sydafrikagrupp**

Gör mänskliga resurser skillnad? Ett skolbiblioteksprojekt i Sydafrika

Föreningen Bibliotek i Samhälle, BiS, har sedan 1991 varit engagerad i biblioteksprojekt i Sydafrika. Då fick föreningen kontakt med antiapartheidorganisationen LIWO, Library and Information Workers Organisation och tillsammans stödde vi uppbyggnaden av ett bibliotek i Lingelihle, ett township i Cradock nordväst om Port Elisabeth. Biblioteket ingick i ett större projekt, Mazisame, med förskola, kvinnocenter, vuxenutbildning m.m., drivet av de svenska frikyrkornas biståndsorganisation Diakonia. Bidraget användes till inköp av böcker och anställning av personal för skötseln av biblioteket.

Representanter för BiS besökte Mazisamebiblioteket vid några tillfällen och biblioteket tog efterhand form. Lokalerna var nybyggda och ljusa och hade studieplatser. Personalen var utbildad men entusiastisk och biblioteket fungerade bra som ett center för de lokala politiska aktivisternas folkbildningssträvanden. BiS-representanter kunde dock konstatera att biblioteket hade få barn som besökare, ännu färre utlån och att kontakten med skolan och förskolan var obefintlig. Flera försök gjordes att få de anställda att informera skolan om verksamheten och arbeta mera utåtriktat men det var svårt att se något resultat i form av ökad användning.

När BiS lämnade projektet 1997 var frågan om föreningen skulle delta i något ytterligare projekt. Avgörande blev att hitta någon annan form för biståndet, inköp av böcker och anställning av personal var uppenbarligen inte tillräckligt för att få igång en aktiv biblioteksverksamhet för de yngre invånarna i Lingelihle. LIWO hade upphört efter avskaffandet av apartheid 1994 och den nya nationella biblioteksföreningen LIASA (Library and Information Association of South Africa) hade fortfarande många andra problem att lösa. EPU, Education Policy Unit, en fristående enhet knuten till University of Natal, blev i stället samarbetspartner.

Frågan

Den fråga vi tillsammans ställde var: Kan man bidra till uppbyggnaden av aktiva, utåtriktade bibliotek genom att, i stället för att bidra med resurser i form av medier och utrustning, försöka utveckla de mänskliga resurserna? Utifrån den frågan inledde BiS och EPU ett skolbiblioteksprojekt kallat Library Practice for Young Learners (LPYL) med ekonomiskt stöd av Sida. Ett par tidigare LIWO-medlemmar har också deltagit i projektarbetsgruppen.

Projektet har genomförts i två faser och utgått från ett skolbibliotek i var och en av Sydafrikas nio provinser, berörda ”media advisors” samt skolbiblioteksansvariga på provinsnivå. Motsvarande svenska grupp har bestått av nio barn- eller skolbibliotekari-er. Metoderna har varit egna projektarbeten, lokalt nätverksbyggande och professionellt erfarenhetsutbyte mellan svenska och sydafrikanska barn- och skolbibliotekari-er. BiS-projektet har fått ekonomiskt bidrag från Sida och stötts av Svensk Biblioteks-förening och Stockholms stads- och länsbibliotek.

Projektet avslutades med en konferens i Johannesburg 2002. Då presenterades de olika rapporter och utvärderingar som gjorts dels av Archie L. Dick, Athol Leach och Santha Naiker och Sandile Mbokazi i Sydafrika, dels av den svenska utvärderaren,

Birgitta Alm. Sammanfattningsvis kan sägas att projektet, inom de begränsade ramar som har funnits, har varit framgångsrikt och att det har varit mera ändamålsenligt att satsa på människor än material.

Detta paper inriktar sig på reflektioner över resultatet av detta professionella och kulturella utbyte. Avsikten har inte varit att väga olika insatser mot varandra, utan att lyfta fram vad rapporter, utvärderingar och personliga uttalanden säger om just de mänskliga erfarenheternas betydelse. Ämnet har diskuterats fram i diskussion med Kerstin, Rydsjö, BHS, som aktivt deltog i den svenska utvärderingen. Inledningsvis ger jag en kort bakgrund som behövs för förståelsen av det sammanhang som LPYL-projektet har bedrivits i.

Biblioteksbistånd

Inom biblioteksområdet har svenskt bistånd (med direkt eller indirekt bidrag från Sida) bl.a. gått till uppbyggnad av nationalbibliotek (t.ex. i Centralamerika) och utbildningsbibliotek (t.ex. i Moçambique). En viktig del i flera projekt har varit utbildning av bibliotekspersonal. Det ligger utanför denna uppgift att utvärdera det svenska biblioteksbiståndet men eftersom det inte verkar som om någon övergripande utvärdering har gjorts, borde en sådan göras. Utöver Sida:s bistånd går också resurser av olika slag via föreningar och personliga kontakter till många bibliotek i olika delar av världen.

Med jämna mellanrum dyker det upp upprop på svenska diskussionslistor och i bibliotekstidskrifterna om hjälp med böcker till framförallt barn- och skolbibliotek i utvecklingsländer. Det är naturligtvis viktigt att barnen får tillgång till böcker men frågan är dels om de böcker som samlas in är ändamålsenliga, dels om enbart böcker är tillräckligt för att en fungerande biblioteksverksamhet ska komma igång. BiS' erfarenheter från Mazisameprojektet gav oss anledning att fundera över vilken insats som skulle ge mest effekt för barnen och passa bäst in i det rådande skolsystemet i Sydafrika.

Förutsättningar i Sydafrika

Biblioteksstandarden i Sydafrika är mycket varierande, framförallt på grund av landets historia. Det finns många bibliotek, i genomsnitt ett bibliotek per 30 000 invånare, men ojämnt fördelade. I de vita områdena har funnits, och finns, välutrustade, om än med svenska ögon sett något ålderdomliga, bibliotek med traditionell biblioteksverksamhet enligt engelsk förebild. Även i områden med indisk befolkning har det länge funnits bibliotek. I de svarta områdena, och de är många, ofantliga stora och fattiga, har det helt saknats bibliotek eller också har dessa varit små, dåligt utrustade och med slitna och föråldrade bokbestånd. Detta håller på att ändras men skillnaderna är fortfarande stora.

En av de första stora satsningarna som den nya regeringen gjorde efter avskaffandet av apartheid 1994 var en mycket stor satsning på skolväsendet. Nu skulle alla barn få gå i skolan och det skulle vara en modern utbildning i enlighet med nya pedagogiska idéer. En ny läroplan, Curriculum 2005, antogs 1998 och den grundar sig på OBE, Outcomes Based Education, vad vi skulle kunna kalla målstyrd undervisning. De pedagogiska metoder som ska användas har en elevorienterad, problembaserad inriktning och innebär en frigörelse från traditionella läromedel, diversifierade undervisningsmetoder och mera självständigt arbete och krav på kritiskt tänkande för eleverna.

Detta är naturligtvis ännu i mångt och mycket en utopi. På vissa (vita) skolor finns utmärkta och välförsedda skolbibliotek med heltidsanställda skolbibliotekarier. Men på alltför många (svarta) skolor gör bristfälliga skollokaler, på många håll utan både väggar, elektricitet och telefon, brist på lärare, mycket stora klasser, klasser med barn i olika åldrar (på grund av att de tidigare inte har fått gå i skolan) och avsaknad av hjälpmedel som kopieringsapparater och datorer det mycket svårt för lärarna att bedriva en undervisning som förutsätter helt andra resurser. Men ambitiösa rektorer och lärare finns i alla områden och synen på skolbibliotek som en någorlunda uppnåelig tillgång har vi mött överallt. Skolbiblioteken ses dock främst som en hjälp i arbetet med alla lära alla barn att läsa på tillräckligt hög nivå för att de ska klara en vidare utbildning. Men många skolbibliotek satsar också på facklitteratur och fungerar som centra för exempelvis information om utbildningar och yrken och om aids och aids-prevention.¹

Målsättning

Trots stora olikheter i förutsättningar och resurser är skolbibliotekens problem liknande i Sverige och Sydafrika (och i de flesta andra länder): anpassning till nya läroplaner, brist på lämpligt material, bristande förståelse hos skolledningen och/eller lärarna, obefintligt samarbete eller samarbetssvårigheter mellan skolbibliotek och folkbibliotek och upplevelse av ointresse på nationell nivå. I Sydafrika finns dessutom alla de problem som är förknippade med de elva officiella språken och bristen på material på de flesta av dessa språk.

Mot bakgrund av båda ländernas behov av förnyelse av skolbiblioteksverksamheten och erfarenheterna från Mazisame-projektet utarbetade en grupp BiS-medlemmar tillsammans med Jenni Karlsson, forskare och föreståndare på EPU, en projektbeskrivning med målsättning att bidra till utvecklingen av skolbibliotek som ett stöd för intentionerna i läroplanen. Inriktningen på insatserna var att i första hand stärka de mänskliga resurserna genom ett professionellt och mänskligt utbyte mellan svenska och sydafrikanska skol- och barnbibliotekarier. Nyckelbegrepp formulerades som "capacity building", "advocacy", "innovative ideas", "exchange programme" och "twinning". De skolor som valdes ut skulle ligga i eftersatta områden.

En förutsättning för LPYL-projekt var, att det fanns ett förslag till en nationell skolbibliotekspolicy (*A National Policy Framework for School Library Standards*) utarbetat av Jenni Karlsson. Ett sådant dokument uppfattades av aktiva skolbibliotekarier som ett viktigt hjälpmedel för utveckling av skolbiblioteken, men det hade begravts på det nationella utbildningsdepartementet. Att lyfta fram det och om möjligt få upp det till vidare behandling var också en ambition.

Teori och metod

Projekt är alltså väl redovisat och utvärderat och den intresserade kan fördjupa sig i hur projektet genomfördes och vad det resulterade i (se litteraturlistan). Här ska vi koncentrera oss på huvudmålet för projektet, nämligen utvecklingen av de mänskliga resurserna.

I *Developing Libraries For South African Learners and Teachers*, (fallstudierna, se nedan), finns en teoretisk bakgrund. Det för långt att gå djupare in på detta avsnitt

¹ Se vidare *To set the ball rolling*, s. 37

här men utvärderarna åberopar forskare (Meighan, Fagerlind och Saha, Haralambos och Holborn)² som utgår från begrepp som ”modernisering”, ”frigörelse” och ”social förändring” och en forskning som ser människor som aktiva individer som överger attityder och traditioner som inte längre än användbara, reagerar kreativt och kritiskt på det som händer i deras omgivning och omdefinierar sina roller i enlighet med de nya behoven. Naiker och Mbokazi påpekar också att projektet genomfördes under en period då skolorna drabbades av stora ekonomiska nedskärningar och skolbibliotekariernas förmåga att hantera situationen var avgörande. ”Their own capacity to cope with cutbacks, and develop their ingenuity and resourcefulness to provide and sustain an excellent and innovative service despite limited resources was key.”³

Källorna består av följande rapporter och utvärderingar:

Alm, Birgitta, LPYL: *Evaluation Report : Evaluation of phase 2 of the project Library Practice for Young Learners (LPYL) : a joint project between Education Policy Unit (EPU) Natal and Bibliotek i Samhälle (BiS), Sweden, 2000 – 2002.* (Sammanfattande rapport om fas 2.)

Dick, Archie L, *Library Practice for Young Learners : developing school library resources to primary and secondary schools in disadvantaged areas in South Africa.* (En resonerande utvärdering av fas 1.)

Leach, Athol, *Evaluation of the Library Practice for Young Learners Project.* (En i första hand kvantitativ, men också kommenterande, utvärdering av projektets fas 1.)

Nakier, Santha & Mbozaki, Sandile, *Developing libraries for South African learners and teachers : three case studies.* (En djupare fallstudie av tre av de deltagande biblioteken.)

Wardale, Wilma, *Library Practice for Young Learners : some of the advantages of being part of this project.* (Rapport vid IASL:s konferens i Durban 2003.)

Wettmark, Lennart (ed.), *To Set the Ball Rolling : Library Project for Young Learners (LPYL) : A Swedish-South African School Library Project 1997 – 2002.* (En beskrivande rapport om hela projektet med olika inslag.)

Jag har gått igenom dessa redovisningar och utvärderingar och plockat ut det som kan knytas till projektdeltagarnas personliga utveckling. En del av utvärderingsmaterialet, framförallt de tre fallstudierna, innehåller en hel del iakttagelser av detta slag. Min ursprungliga idé var att komplettera detta material genom att ta kontakt med några de sydafrikanska skolbibliotekarier som har deltagit i projektet och be dem beskriva hur de i efterhand bedömer att projektet har påverkat dem. Det har emellertid visat sig vara oväntat svårt att få kontakt med projektdeltagarna och trots upprepade försök har jag bara lyckats nå tre av dem. Två har skrivit till mig om hur de nu upplever projektet, den tredje har vi personliga kontakter med. Den svenska arbetsgruppen har också träffat alla projektdeltagarna, en del av dem flera gånger, och jag har kompletterat

² *Developing Libraries For South African Learners and Teachers*, s. 6f

³ a.a. s. 3

materialet med muntliga uttalanden av de sydafrikanska deltagarna och med personliga iakttagelser, som de svenska deltagarna har gjort.

Mänskliga resurser

Hur mäter man utveckling av mänskliga resurser? Det är naturligtvis mycket svårt även om det material som jag har i viss utsträckning är inriktat på redovisning av just sådana värden eftersom projektet hade som mål att bidra till utvecklingen av de mänskliga resurserna. Ofta är emellertid uttalandena allmänna och det är svårt att veta om de återspeglar en upplevelse av att det var roligt att få besöka ett exotiskt land och få nya spännande erfarenheter eller om de faktiskt innebär nyorientering och förändring. Dick har också tagit upp denna svårighet och har ett förslag till måttstock: "One typical question that measures impact is whether, for example, teacher-librarians now do things differently as a result of their participation in the Project."⁴ Jag har tagit fasta på de uttalanden som har någon substans, är någorlunda tydliga och/eller konkreta. Exempelen som nämns nedan är huvudsakligen hämtade från de sydafrikanska deltagarnas uttalanden eftersom svenskarnas uttalanden är betydligt färre och dessutom mera allmänt hållna.

Projektets inflytande på den personliga utvecklingen nämns framförallt när det gäller följande inslag:

- 1) Studieresorna
- 2) Häftet *Fifteen innovative ways with your learning resources* (ett idéhäfte som distribuerades i 9 000 ex. efter fas 1 av projektet)
- 3) "Workshoparna" inkl. de manualer som utarbetades som arbetsmaterial.

Exempel Studieresorna

- De ansvariga för skolbiblioteksfrågorna på provinsnivå fick under den första studieresan till Sverige för första gången möjlighet att träffas och diskutera skolbibliotek. De bildade en förening, SCHELIS, som enligt flera uttalanden har haft en avgörande betydelse för att skapa uppmärksamhet kring skolbibliotekens roll i införande av Curriculum 2005. "Those involved had a sense that BiS and Sida cared about the negative situation in school libraries in South Africa, and this did much to boost morale."⁵
- Viceroy Jujuru rapporterade under ett seminarium på den internationella skolbiblioteksorganisationens konferens i Malmö 2000: "We decided to turn one of our classrooms into a library immediately when I landed from Sweden."⁶

Exempel Fifteen innovative ways

- En enkät skickades ut tillsammans med häftet *Fifteen innovative ways* och drygt 1 000 personer svarade. Av dem tänkte nästan 94% pröva någon av idéerna under det närmaste halvåret. "The central programme of the project strongly satisfies the impact criteria of altering the outlook and practice of the participants", är den slutsats Dick drar.⁷
- "The exposure to best practice especially for those participants from former disadvantaged areas and institutions was viewed by a respondent as contri-

⁴ Dick s. 6

⁵ Lyne Metcalfe i *To set the ball rolling*, s. 34

⁶ *To set the ball rolling*, s. 25

⁷ a.a., s. 17

buting 'enormously to human resource development'.⁸

Exempel "Workshoparna"

- "The attendance of workshops and conferences may not have happened without having been part of the LPYL. These also helped greatly with capacity building."⁹
- "Feedback received from participants on the material seemed to focus on the empowering nature of the materials to now be able to do things for themselves without having to wait for government officers and NGO staff, for example to assist them."¹⁰

Det ser också ut som att påverkan har skett på tre nivåer:

- 1) På den första nivån uppger informanterna att de har blivit allmänt inspirerade av studiebesöket i Sverige och kontakten med de svenska projektdeltagarna.
- 2) På den andra nivån har informanterna gjort förändringar i sin verksamhet påverkade av de svenska intrycken.
- 3) På den tredje nivån uppger informanterna att projekt har påverkat hela deras inställning till skolbibliotekets roll och uppgifter och förändrat deras arbets-sätt.

Exempel på nivå 1

- En skolbibliotekarie hade sett hur ett folkbibliotek i Sverige visade bilder och föremål med anknytning till ortens historia. Vid hemkomsten ordnade hon en utställning med bilder från skolans historia och med AB Xuma, den ANC-president som givit skolans dess namn.¹¹
- Depositioner från folkbiblioteket nämnde en skolbibliotekarie som en god idé.¹²
- Att det är möjligt att göra mycket även om man har dåliga förhållanden och små resurser, nämnde flera av lärarbibliotekarierna att de hade lärt av projektet.¹³ Detta nämner även svenska deltagare som en viktig lärdom.¹⁴

Exempel på nivå 2

- En informant tog fasta på det tematiska arbetssätt som hon hade observerat i Sverige. Hon ordnade en förlagsutställning och lärarna fick välja böcker utifrån olika teman som de sedan skulle arbeta med. I temaarbetet ingick sedan biblioteksbesök och övningar i informationssökning.¹⁵
- En skolbibliotekarie nämner de målsättningar för skolbiblioteksverksamheten som hon hade fått höra om i Sverige och utarbetade sådana vid hemkomsten tillsammans med skolbibliotekskommittén.¹⁶

⁸ Leach, s. 5

⁹ Brev från Wilma Wardale

¹⁰ Alm, s. 9

¹¹ Naiker & Mbokazi, s.15

¹² a.a., s. 28

¹³ Dick, s. 8

¹⁴ Alm, Appendix B, s. 2

¹⁵ Naiker & Mbokazi, s. 15

¹⁶ a.a., s. 26f

- En bibliotekarie vid ett informationscenter fäste sig särskilt vid de tekniska hjälpmedel han såg i Sverige och försökte vid hemkomsten förbättra tillgången på de tekniska resurserna.¹⁷

Exempel på nivå 3

- På en skola blev det viktigaste resultatet av Sverigebesöket ett utökat samarbete mellan skolbiblioteket och det närbelägna folkbiblioteket. Både folk- och skolbibliotekarien besökte Sverige och när de kom hem utvecklade de ett samarbete inom flera områden. Barnbibliotekarien besökte skolan och hade sagostunder och de samarbetade om en kurs med lärare från skolan och om workshoppar med skolor i distriktet.¹⁸ Ingen av dem hade gjort något liknande tidigare. Exempel på samarbete mellan folk- och skolbibliotek i Sverige är f.ö. något som flera nämner som viktiga impulser till lokal samverkan.
- Ett annat exempel är att samma skolbibliotekarie insåg att skolbiblioteket kan spela en roll för hela det omgivande samhället och därför öppnade datorsalen på eftermiddagstid även för utomstående vuxna från stadsdelen.¹⁹
- På en skola blev skolbibliotekarien övertygad om att skolbiblioteket måste flytta till nya lokaler. ”When I started a library here at the school it was in a small, dark storeroom. But once I was involved in the project, I learnt to tink bigger and persuade the powers in the school that there were advantages to be had in moving to better premises, which I had already earmarked.”²⁰

Speciellt intressanta är utsagor om företeelser som deltagarna påstår sig ha sett i Sverige, som de rimligtvis inte kan ha sett, men som de säger har inspirerat dem. Ett exempel är en lärarbibliotekarie, som fick idén att be föräldrarna skänka en bok till skolbiblioteket när deras barn fyllde år,²¹ ett annat June Baatjes containerbibliotek,²² ett tredje införandet av avgifter för att finansiera en upprustning av biblioteket.²³ (Å andra sidan har också studieresan inspirerat en deltagare att införa gratis ”medlemskap” i biblioteket!²⁴) Dessa är tydliga exempel på hur nytänkandet kan komma igång när man får nya intryck och blir inspirerad även om det man ser inte är direkt överförbart på den egna verksamheten. Då kan omformandet av idén till den egna verkligheten fungera och resultera i konkreta resultat (se ovan om ”modernisering”, ”frigörelse” och ”social förändring”).

Personliga erfarenheter

Två projektdeltagare, Wilma Wardale och June Baatjes har personligen svarat på min fråga om vad projektet har betytt för dem. Jag citerar direkt ur deras svar:

Wilma Wardale: “What I found the most interesting about the LPYL project was that it focused on the potential capacity and abilities of the teachers in charge of the libraries, and aimed at encouraging us to develop those abilities. At the start of the project some participants thought it would not work unless there were direct monetary dona-

¹⁷ a.a., s.22

¹⁸ a.a., s. 14

¹⁹ Alm, Appendix A, s. 4

²⁰ Wardale

²¹ Naiker & Mbokazi, s. 13

²² Brev till Lena Lundgren

²³ Naiker & Mbokazi, s. 21

²⁴ Alm, Appendix A, s. 3

tions given. Apart from learning about the various forms libraries could take, we were encouraged to develop library models and grow them. We were given so much moral support and encouragement which went a long way in helping us in our work, as most of us had no professional training in librarianship.

If I think of my own situation, I started the library in a small and dark storeroom and without all the encouragement and support of the project, it may still be a small dark library. And as you saw, we now have a library that I feel very proud of. Another aspect that I have been encouraged to develop is contact with other libraries, and also to join LIASA. I have close ties with the libraries in town from which I borrow book loans, and LIASA keeps me up to date with developments in other parts of the country. Before the project I would have thought these advantages were only for professional trained library workers. So the project has given me confidence to do what I am doing. And this is one of the greatest gifts that one can receive.

This project was one of the greatest things that happened in my life, and I hope that through me it has benefited a lot of other people in education, particularly the learners.”

Till detta kan läggas att Wilma Wardale arbetar mycket aktivt med sitt skolbibliotek, tar emot klassbesök, lägger ner mycket arbete på att göra biblioteket till en levande och inspirerande miljö och har elever som biblioteksvårdar. Allt detta har tillkommit efter Sverigeresan.

June Baatjes: ”The visit /i Sverige/ set me on the course that I am and was responsible for numerous projects directly (Percy Mdala High) and indirectly the mobile projects after returning from Sweden. At Percy Mdala the pass and reading rate increased by 60%, but the value of having a library to do research, read and study was priceless. I have started numerous projects with the knowledge I gained in Sweden. I would like the rural teacher group from my new project to experience the same. An exchange program would be good as I aim to make this mobile project the best in South Africa. As you know the focus was on visiting school libraries, but the mobile libraries really interested me and with the little knowledge gained at Upsalla public library I managed to start 3 such projects plus 2 container libraries for the school and community. /.../ I now advise the ministers of Education and as you know I have been asked to do 2 presentations at IFLA Argentina. I have saved up the fare, but ask if you know who I can approach for the 443 US dollars that the registration costs I will be grateful for the information. I am not asking for money, but a contact where I can apply for funding to attend the conference in Argentina which is also a poor country and where I would be able to make a difference with the African Mobile library project I have been tasked with.”

Ytterligare en av de projektdeltagare vi har haft kontakt med efter projektens slut är Whisky Monama och vi har besökt henne i folkbiblioteket i det township i Soweto, Orlando, där hon arbetar. Hur projektet har påverkat henne finns vittnesmål om dels i utvärderingarna, dels genom de personliga kontakter som vi har haft och fortfarande har. Whisky Monama har inte svarat på min fråga men genom den nära kontakt vi har haft vet vi ändå en hel del om hur projektet har påverkat henne. Efter besöket i Sverige tog hon själv initiativ till ett nytt besök i Sverige (bekostat av skolor och bibliotek där hon framträdde och berättade om Sydafrika). Det gjorde hon för att för att hon vid

första besöket blev så överväldigad och ville få möjlighet att analysera vad hon såg och reflektera över det.²⁵ Åter i Orlando genomdrev hon en upprustning av barnavdelningen på folkbiblioteket så att den nu är en stimulerande, välbesökt och funktionell barnavdelning. Skolbibliotekarien Mpumi Kamango i den närbelägna skolan AB Xuma och Whisky Monama började samarbeta både om utbildningar och om sagoberättande för barn i skolan (se ovan det första exemplet på påverkan på nivå 3). Whisky går för närvarande en projektledarutbildning i Göteborg tillsammans med en annan av projektdeltagarna, Zukie Jafta.

Detta är starka vittnesmål och i alla dessa tre utsagor kan vi se påverkan på nivå 2 och 3. Projektdeltagarna har tagit direkta intryck av vad de har sett i Sverige och förändrat sitt arbetssätt på ett avgörande sätt. Whisky har förutom sina insatser i Orlando även börjat vidareutbilda sig. För June Baatjes har detta resulterat två utmärkelser och en ny karriär som rådgivare åt utbildningsministern på provinsnivå, inom LIASA (den nationella biblioteksförbundet) och som medverkande i IFLA:s konferens 2004 i Argentina. Wilma Wardale fick vid IASL:s (den internationella skolbiblioteksorganisationens) konferens i Durban 2003 ta emot ett pris för sitt arbete. Även Viceroy Jujulu har fått en utmärkelse för att han har utvecklat sitt skolbibliotek.

IASL i Durban 2003

Vid IASL:s konferens i Durban 2003 redovisades projektet vid ett välbesökt seminarium (ca 70 deltagare). Vid detta framträdde tre av projektdeltagarna, Mpumi Kamango, Eliza Mosiane och Wilma Wardale med rapporter om sitt skolbiblioteksarbete. Wilma Wardale sade då: "The initial reaction at the start of this project when we learnt that we would be given no money was one of shock as we wondered how one could do anything without money. But we now realise that to be given money and not knowing how to put it to use, would be a worthless exercise with little lasting effect."²⁶ Själva denna rapportering blev också ett bevis på vad projektet har betytt för deltagarna. Ingen av dem hade gjort något sådant framträdande tidigare men de höll sina anföranden med stor säkerhet och bevisade därmed att den diskussion som förts under workshoparna om vikten av att kunna presentera sin verksamhet på ett bra sätt hade burit frukt.²⁷ De hade också i projektet fått övning genom att de framträtt för mindre grupper i workshopar och inför lokala beslutsfattare.

Vi vet naturligtvis inte vad de här personerna hade gjort om de inte hade deltagit i projektet. Kanske hade de ändå hittat vägar att utveckla sitt arbete. Men uppenbarligen har projektet gett dem en stimulans till personlig och professionell utveckling. Att det finns samarbetsparter och/eller stöd i omgivningen verkar dock vara en förutsättning.

Summering

En styrka i projektet ligger förmodligen i att det har möjliggjort möten mellan människor och två kulturer som hos en del av dem förlöst den potential till personlig och professionell utveckling som ligger i varje människa. Detta gäller både de svenska och de sydafrikanska deltagarna, även om de sydafrikanska uttalandena är fler och tydligare. Att de sydafrikanerna fick möjlighet att träffas och sinsemellan utbyta erfarenheter var också ett oväntat men viktigt inslag, konkretiserat t.ex. workshoparna och

²⁵ Alm, s.12

²⁶ Wardale

²⁷ Alm, s. 12

i den förening, SCHELIS, som de skolbiblioteksansvariga på provinsnivå bildade och som innebar ”a wonderful working relationship between provincial heads and a sharing of resources, ideas and a sharing of expertise”.²⁸ Även de möjligheter som fanns i workshoparna till träning i att framträda och plädera för en angelägen sak har haft betydelse.

Avslutningsvis vill jag citera en av de svenska projektdeltagarna, Malin Ögland: ”The visit to South Africa made me aware of the resources I actually have back home. About the personal responsibility for doing things. That it is up to me to mediate my experiences. I also felt it was a good insight to realise that we share so many problems and aspirations. And that we all make a difference. That the world is not so big – and that you are not so tiny.”²⁹

Källor

Bibliotek i Samhälle and Library and Information Workers Organisation (1999), *Starting up and Developing School Library Services in South Africa : A Swedish – South African Project 1997 – 1999*. URL: <http://www.foreningenbis.org/lpyl>.

Dick, Archie (1999), *Evaluation Reports : Library Practice for Young Learners: Developing School Library Resources to Primary and Secondary Schools in Disadvantaged Areas in South Africa*. URL: <http://www.foreningenbis.org/lpyl>.

Leach, Athol (1999), *Evaluation of the Library Practice for Young Learners Project*. (I BiS arkiv)

LIWO Working Group (1999), *Fifteen innovative ways with your learning resources*. URL: <http://www.foreningenbis.org/lpyl>.

Naiker, Santha & Mbokazi, Sandile (2002), *Developing libraries for South African learners and teachers. Three case studies*. Durban : Education Policy Unit. URL: <http://www.foreningenbis.org/lpyl>

National policy framework for school library standards (1998). Discussion document. – Pretoria : Department of Education.

Wardale, Wilma (2003), *Library practice for young learners : some of the advantages of being part of this project*. (Rapport vid IASL:s konferens i Durban 2003. I BiS arkiv.)

Wettmark, Lennart (ed.) (2002), *To set the ball rolling. Library Project for Young Learners (LPYL). A Swedish – South African School Library Project 1997 – 2002*. Produced by BiS (Bibliotek i Samhälle) 2002. URL :<http://www.foreningenbis.org/lpyl>

²⁸ Leach, s. 6

²⁹ Alm, Appendix B, s. 3

Brev från June Baatjes (2004-07-15) och Wilma Wardale (2004-08-31) till Lena Lundgren. (I BiS arkiv)